

Type of Article: Research

Key factors of Iran's maritime strategy in the northern Indian Ocean

Alireza Mohammadi^{1*}, Hossein Rezaei²

Received: 2023/08/31

.PP: 82-121

Accepted: 2024/02/12

Abstract

The expansion of the maritime borders of the Islamic Republic of Iran has increased the country's strategic depth. In the current situation, a suitable maritime strategy is one of the priorities of the system.

In the present study, an attempt has been made to identify the factors influencing the development of the maritime strategy of the Islamic Republic of Iran by using the descriptive-analytical research method and in a practical way after conducting theoretical studies and examining the maritime strategies of the key players in the northern Indian Ocean region. Consulting with eight selected experts related to the topic and obtaining opinions, a questionnaire was designed and compiled in the format of ten questions, the validity of the questionnaire was obtained through experts and its reliability was obtained by calculating Cronbach's alpha. The research questionnaire was distributed among the statistical sample of 58 senior managers of the Navy, and after collecting and obtaining their opinions, the data was analyzed using the structural equation method and Smart PLS software. And finally, the research questions have been summarized and evaluated. According to the results of this research, the most effective key factors of the maritime strategy of the Islamic Republic of Iran in the maritime area of the northern Indian Ocean, according to their average priority and weight, are five factors in the order of increasing deterrence power, providing security Maritime communication lines, optimization and updating of military equipment, display of power and interaction with regional actors and forces were determined.

KeyWords: strategy, naval strategy, strategic navy, Indian Ocean.

Reference: Mohammadi, A., & Rezaei, H. (2024). Key factors of Iran's maritime strategy in the northern Indian Ocean. *Strategic management attitude*, 2(1), 82-121.

¹ .Assistant Professor, Imam Khomeini University of Marine Sciences, Nowshahr, Iran (corresponding author).alireza1350mmm@gmail.com

².Assistant Professor, Shahid Sattari University of Aviation Sciences and Technology, Tehran, Iran.

نوع مقاله: پژوهشی

عوامل کلیدی راهبرد دریایی ایران در شمال اقیانوس هند

علیرضا محمدی^{۱*}، حسین رضایی^۲

پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۳

صص: ۸۲-۱۲۱

دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۰۹

چکیده

گسترده‌ی مرزهای دریایی جمهوری اسلامی ایران باعث افزایش عمق راهبردی کشور گردیده است. راهبرد دریایی مناسب در شرایط کنونی در اولویت‌های نظام قرار دارد.

در پژوهش حاضر تلاش گردیده است تا با استفاده از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و به‌صورت کاربردی پس از انجام مطالعات نظری و کتابخانه‌ای و بررسی راهبردهای دریایی بازیگران کلیدی منطقه حوزه‌ی شمال اقیانوس هند، عوامل مؤثر راهبرد دریایی جمهوری اسلامی ایران شناسایی و در ادامه پس از مشاوره با تعداد هشت نفر از خبرگان منتخب و مرتبط با موضوع و اخذ نظر، پرسشنامه‌ای در قالب ده سؤال، طراحی و تدوین گردید، روایی پرسشنامه از طریق خبرگان و پایایی آن با محاسبه آلفای کرونباخ حاصل گردید. پرسشنامه تحقیق در بین نمونه آماری که تعداد ۵۸ نفر از مدیران ارشد نیروی دریایی به‌صورت هدفمند انتخاب گردیده بودند، توزیع و پس از جمع‌آوری و اخذ نظر آنان، با استفاده از روش معادلات ساختاری و با نرم‌افزار پی ال اس (PLS) اقدام به تجزیه و تحلیل داده‌ها و نهایتاً نسبت به جمع‌بندی و ارزیابی سؤالات تحقیق پرداخته شده است. برآیند نتیجه این تحقیق، مؤثرترین عوامل کلیدی راهبرد دریایی جمهوری اسلامی ایران در منطقه دریایی شمال اقیانوس هند، برحسب اولویت میانگین و وزن آن‌ها در قالب پنج عامل به ترتیب افزایش قدرت بازدارندگی، تأمین امنیت خطوط مواصلاتی دریایی، بهینه‌سازی و به‌روزرسانی تجهیزات نظامی، نمایش قدرت و تعامل با بازیگران و نیروهای منطقه‌ای تعیین گردید.

کلیدواژه‌ها: راهبرد، راهبرد دریایی، نیروی دریایی راهبردی، اقیانوس هند.

استناددهی (APA): محمدی، علیرضا، و رضایی، حسین (۱۴۰۳). عوامل کلیدی راهبرد دریایی ایران در شمال اقیانوس هند. *فصلنامه نگرش مدیریت راهبردی*، ۲ (۱)، ۸۲-۱۲۱.

۱. استادیار دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) نوشهر، ایران (نویسنده مسئول). alireza1350mmm@gmail.com

۲. استادیار دانشگاه علوم و فنون هوایی شهید ستاری، تهران، ایران.

مقدمه

جمهوری اسلامی ایران با داشتن حدود پنج هزار و هشتصد کیلومتر خط ساحلی و قرار گرفتن در کنار خلیج فارس، دریای عمان و دریای مازندران یک کشور دریایی محسوب می‌شود. ایران با سابقه حضور تاریخی در عرصه دریا، توانمندی‌های فنی و سرمایه غنی انسانی، می‌تواند اساس اقتدار اقتصادی، سیاسی و نظامی خود را بر پایه توسعه دریایی بنا کند. موقعیت ژئوپلیتیک، منابع غنی انرژی، نقش آفرینی به‌عنوان کریدور شمال - جنوب در منطقه جنوب غرب آسیا، دسترسی به آب‌های آزاد و اشتغال‌زایی بالا تنها بخشی از پتانسیل‌هایی است که به‌واسطه دریا در اختیار کشور قرار دارد.

راهبرد دفاعی یک جز یا بخش مهم راهبرد و امنیت ملی (راهبر ملی) برای کسب اهداف معنادار امنیت ملی به‌ویژه حفظ تمامیت ارضی، استقلال ملی، رفاه اقتصادی و حاکمیت ملی است. راهبرد دفاعی به‌عنوان نقشه یک ملت یا دولت برای استفاده هماهنگ از هم‌ابزارهای قدرت کشور، نظامی و غیرنظامی در تعقیب اهداف امنیت ملی تعریف می‌شود. سیاست امنیت ملی به‌عنوان ترسیم‌کننده اهداف امنیت ملی سه جنبه دیپلماتیک، نظامی و اقتصادی دارد. آشکار است که قدرت نظامی تنها یکی از ابزارهای سیاست خارجی برای حفظ امنیت کشور است و ابزارهای غیرنظامی نیز برای رسیدن به هدف مهم پاسداری از ارزش‌های ملی وجود دارند (لطفیان، ۲۰۱۴). کشورها با توجه به میزان نقش آفرینی در عرصه‌های بین‌المللی از منابع گوناگون قدرت بهره می‌برند. قدرت اقتصادی، قدرت سیاسی و قدرت نظامی مهم‌ترین اشکال قدرت در دنیا به شمار می‌روند. قدرت دریایی قوی نمادی از واقع‌گرایی حاکمیتی است. قدرت دریایی شامل نیروهای دریایی و ساحلی، صنایع نظامی و غیرنظامی دریایی و همچنین مشارکت نیروهای مسلح یک کشور است. به بیان دیگر، امروز قدرت دریایی یک کشور برآیندی است از ترکیب توان نظامی، قدرت اقتصادی و سیستم سیاسی و اجتماعی فعال در جامعه جهانی. قدرت دریایی در راستای دستیابی به اهداف و منابع از راه راهبرد، تحقق می‌یابد. از این‌رو، کشورهای دارای سواحل با آب‌های آزاد نیازمند راهبرد دریایی هستند.

راهبرد دریایی به معنی روش‌ها و هنر حفاظت و توسعه قدرت دریایی و کاربرد آن برای تحصیل اهداف معین در زمان جنگ و صلح از سوی کشورهاست (حافظ نیا، ۱۳۹۳). راهبرد دریایی در حقیقت تعیین‌کننده مسیری برای استفاده^۵ هدفمند از قدرت دریایی است. قدرت دریایی در مفهوم محدود و نسبی آن، توان یک ملت در دریا و شرایط خاص آن است. در مفهوم وسیع‌تر به معنای توانایی اعمال نفوذ در مسائل دولت‌های بزرگ جهان است، راهبرد دفاعی نیز به دنبال استفاده از همه مؤلفه‌های قدرت ملی برای تأمین حداکثری منافع ملی است.

وظایف راهبردی نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران با توجه به منطقه استقرار این نیرو نشان از جایگاه ویژه این ارگان دریایی در معادلات سیاسی و نظامی کشور دارد. در این راستا و در شرایطی که ایالات متحده آمریکا با استقرار ناوگان پنجم خود با بیش از ۳۰ فروند انواع کشتی نظامی در خلیج فارس و حضور بریتانیا در منطقه، توسعه نیروی دریایی ایران و تبدیل شدن آن به نیروی راهبردی و حضور در آب‌های بین‌المللی در جهت کمرنگ نمودن حضور نامشروع قدرت‌های استعماری در منطقه و ایفای نقش ویژه جمهوری اسلامی به عنوان کشوری مهم در جهان بسیار مهم است. به جهت اهمیت و ضرورت موضوع به این مطلب اکتفا می‌کنیم که فرماندهی معظم کل قوا در بیانات خود تأکید نمودند "من عقیده‌ام این است که نداجا یک نیروی راهبردی است، باملاحظه کنونی عالم و وضع جغرافیای سیاسی امروز دنیا، ما هر چه بتوانیم بایستی خودمان را در دریا و ساحل تقویت کنیم"^۱.

از سویی حوزه دریای عمان و کشورهای پیرامونی آن، به عنوان بخشی از حوزه ژئواستراتژیک اقیانوس هند محسوب می‌شود، یک محیط نسبتاً ناشناخته و مغفول در ابعاد مختلف از جمله عوامل ژئوپلیتیک سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی مرتبط با مسائل دفاعی است که در این راستا ضرورت اتخاذ راهبرد دفاعی در حوزه دریای عمان برای کشور به منظور تأمین منافع ملی، اجتناب‌ناپذیر است. از طرفی تدوین راهبرد

^۱ بخش از فرمایشات فرماندهی معظم کل قوا در دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) نوشهر، ۱۳۸۸

دفاعی مطلوب نیز مستلزم شناخت دقیق عوامل ژئوپلیتیکی این حوزه به‌ویژه درزمینه عوامل ژئوپلیتیک مزبور و توجه به تأثیر آن‌ها بر راهبرد دفاعی کشور و روابط با سایر بازیگران در این حوزه است. (نوذری، ۱۳۹۹).

بسیاری از کشورها منطقه و قدرت‌های فرا منطقه‌ای مانند کشورهای اتحادیه اروپا، چین، هند، ایالات متحده، ژاپن به‌طور مداوم حضور نیروی دریایی و توانایی‌های نظامی خود در اقیانوس هند و نقاط استراتژیک را در ظاهر برای جلوگیری از دزدی دریایی و تروریسم افزایش داده‌اند، اما بدون شک، هدف آن‌ها از افزایش فعالیت دریایی، برنامه‌ریزی جهت در دست گرفتن معادله قدرت در دوران پس از جهانی‌شدن تجارت و توسعه اقتصادی هست. کشورهای کوچک‌تر مانند پاکستان، مالزی، سنگاپور و کره جنوبی نیز در حال گسترش فعالیت‌های خود در منطقه می‌باشند. در این راستا ناوگان دریایی ایران نیز در مسیرهای اقتصادی جهان در شمال اقیانوس هند، حضور دارد. (خزایی، ۱۳۹۸).

بهره‌گیری از دریا، منوط به تدوین راهکارهای هدفمند و طرح‌های عملیاتی بلندمدت است. امروزه حدود ۷۷ درصد از تجارت دریایی از مسیر اقیانوس هند عبور می‌کند کشورهای مانند ایران که در اندیشه ایجاد ارتباطات گسترده بازرگانی و اقتصادی میان کرانه‌ای در اقیانوس هند و کشورهای محاصره‌شده در خشکی، در ماورای سرزمین‌های شمالی‌اش می‌تواند با هوشیاری در شناخت دقیق موقعیت ممتاز جغرافیای خود و با توجه به کار گرفتن خط‌مشی درست و مناسب، این جغرافیا را به قدرت تبدیل کرده و این موقعیت را به یک هارت لند جدید در ژئوپلیتیک نیمکره خاوری جهان مبدل سازد.

بیش از یک دهه است که نیروی دریایی ایران منطقه‌ی مأموریتی خود را توسعه داده است و به‌طور مستمر در شمال اقیانوس هند و خلیج عدن حضور دارد. لذا ضرورت دارد که عوامل مؤثر بر راهبرد دریایی کشور در این منطقه مشخص و تحلیل گردد تا این نیرو بتواند با یک برنامه‌ریزی راهبردی مأموریت‌های ابلاغی را اجرایی نمود. مسلماً اولین

قدم در مسیر توسعه و هرگونه برنامه‌ریزی، شناخت وضعیت موجود است. با شناخت وضعیت موجود و عوامل اثرگذار آن می‌توان به‌منظور رسیدن به اهداف، برنامه‌ریزی‌های مؤثرتری انجام داد. برای تنظیم یک راهبرد دریایی ابتدا لازم است عوامل مهم اثرگذار و میزان اهمیت آن شناسایی و استخراج شود. لذا در این تحقیق به دنبال پاسخگویی به سؤالات زیر هستیم:

- ۱- عوامل کلیدی راهبرد دریایی کشور در شمال اقیانوس هند چیست؟
- ۲- عوامل کلیدی چگونه و به چه میزان راهبرد دریایی کشور در شمال اقیانوس هند تأثیرگذارند؟

پیشینه و مبانی نظری

پیشینه

برابر بررسی اسناد و مدارک تحقیقات گسترده داخلی و خارجی پیرامون راهبرد دریایی کشورها انجام‌شده است که به تعدادی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره خواهیم کرد ولی برابر بررسی انجام‌گرفته تاکنون پیرامون راهبرد دریایی کشور در شمال اقیانوس هند تحقیق علمی معتبری انجام‌نشده یا منتشر نگردیده است.

طحانی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی نقش آمایش سرزمینی در امنیت جمهوری اسلامی ایران» بیان نموده که هدف از آمایش سرزمین در رابطه با بخش دفاع استقرار بهینه واحدهای نظامی در فضا برای تأمین حداکثر قابلیت دفاع و حداقل آسیب‌پذیری بیان شده و درنهایت نسبت به تبیین رابطه بین آمایش سرزمین با معیارها و اصول امنیتی پرداخته است.

فلاحی، احسان (۱۴۰۱) در مقاله "سیر تحول در راهبرد دفاعی امنیتی روسیه از ۱۹۹۱ تا ۲۰۲۱ بر اساس الگوهای راهبردی" عنوان نموده که راهبرد دفاعی-امنیتی روسیه در طول سه دهه گذشته مسیر پرفرازونشیبی را طی کرده است. از آنجایی که روسیه به لحاظ نظامی و جغرافیای سیاسی قدرتی تأثیرگذار در نظام بین‌الملل است، بنابراین راهبردهای دفاعی-امنیتی آن در دوره‌های مختلف آثار قابل توجهی بر محیط پیرامونی

داشته است. در بازه زمانی ۱۹۹۱ تا ۲۰۲۱ سه الگوی راهبردی مختلف درکنش دفاعی-امنیتی روس‌ها به چشم می‌خورد... نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که راهبرد دفاعی-امنیتی روسیه به تدریج از حالت تدافعی در دهه ۱۹۹۰ فاصله گرفته است و پس از طی مراحل از سال ۲۰۱۰ به بعد به سمت تهاجمی شدن پیش رفته است. ترجمان وضعیت مذکور در قالب مدل سوات حرکت از الگوی راهبردی انطباقی (O.W) در دهه ۱۹۹۰ به سمت الگوی اقتضایی (S.T) در دهه ۲۰۰۰ و سپس الگوی آفندی (S.O) در دهه ۲۰۱۰ بوده است.

عالی پور، علیرضا، طحانی، غلامرضا (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان "توسعه قدرت دریایی، زیربنای اقتصاد دفاع". تأکید می‌کنند که جمهوری اسلامی ایران با برخورداری از نعمت دریا و سواحل مناسب دریایی نقش مهمی در ارتقاء جایگاه دفاعی، امنیتی و توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشور در سطح منطقه و بین‌الملل دارد. میزان اهمیت دریا-ها در طول تاریخ متفاوت بوده و با پیشرفت‌های روزافزون در حوزه فناوری و تغییر الگوهای سیاست جهانی دستخوش تغییر شده است. امروزه دریا و قدرت دریایی علاوه بر اهمیت اقتصادی، دارای اهمیت نظامی، سیاسی و ژئوپلیتیکی است و وجود قدرت دریایی ازجمله نکات قابل توجه در مباحث ژئوپلیتیکی و راهبردی است. توسعه قدرت دریایی کشور علی‌رغم برخورداری از ظرفیت‌های بالقوه در آن، همچنان مورد غفلت واقع شده است. در این پژوهش با مطالعه کیفی محققین قصد دارند باهدف ایجاد بسترهای اقتصاد دفاع و به تبع آن اقتصاد کلان کشور، راهبردهای توسعه قدرت دریایی کشور را ارائه دهند.

چهار دولی، عباس، پدرام، عبدالرحیم، دهقان، نبی اله، علیزاده، عظیم (۱۳۹۹) در مقاله خود تحت عنوان الگوی آینده‌نگاری راهبردی دفاعی، بیان می‌کنند که حوزه دفاعی، علاوه بر توانایی مدیریت تغییرات تدریجی، باید بتواند گسستگی‌ها را به سرعت تشخیص دهد و تغییرات جهشی را با توسل به راهبرد دفاعی، مدیریت کند. تحولات حوزه دفاع در سال‌های گذشته در شناسایی تحولات و تهدیدات محیطی اعم از تحریم‌ها، ایجاد و

رشد جریان تروریستی و تکفیری، تهدید-های ترکیبی و پیچیده دشمن و غیره نمایانگر نیازمندی‌های بیش‌ازپیش این حوزه به آینده‌نگاری راهبردی است تا اطمینان حاصل شود که کلیه اقداماتی که برای تعیین اهداف و راه‌کارهای دستیابی به آن‌ها با توجه به منابع و مقدورات، لازم است صورت پذیرفته است و از اعتبار لازم برخوردار باشد. در این پژوهش از روش‌های کمی و کیفی (آمیخته اکتشافی) جهت تحقق اهداف پژوهش، با مرور نظام‌مند منابع آینده‌نگاری راهبردی دفاعی و انجام مصاحبه‌های عمیق با صاحب‌نظران و خبرگان، ابعاد و مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های الگو استخراج‌شده است. در یافته‌های تحقیق ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های الگوی آینده‌نگاری راهبردی دفاعی، از دیدگاه خبرگان ارائه گردیده است.

پورشاسب، عبدالعلی، دولتشاه، بهروز (۱۳۹۷) الگوی اقتدار دفاعی - امنیتی بر اساس گفتمان حضرت امام خمینی (رحمه‌الله علیه) نتیجه می‌گیرند که در بعد نظامی مؤلفه دفاع از نظام و دفع تجاوز، تقویت بنیه دفاعی کشور، بسیج همگانی و مردمی کردن دفاع به‌عنوان مهم‌ترین مؤلفه به حساب می‌آید.

وحیدی، احمد، قادر پناه، فریبرز، سلیمان پور، هادی، حکیمی، خرداد (۱۴۰۱) در تحقیق خود تحت عنوان "ارائه الگوی همگرایی امنیت دریایی شمال اقیانوس هند با تأکید بر حوزه‌های نظامی و اقتصادی" بیان می‌کنند که بر اساس نتایج پژوهش ۷۱ مفهوم، ۵۷ مقوله و ۳۳ مضمون شامل ۶ عامل علی مانند عوامل دفاعی - امنیتی، عوامل ژئوپلیتیکی و عوامل اقتصادی، ۴ عامل زمینه‌ای مانند بستر لازم برای استقلال منطقه‌ای، زمینه ایجاد نیروی مشترک و مرکب، ۷ عامل مداخله‌گر مانند توان نیروی دریایی کشورها، موقعیت ژئواستراتژیک، آسیب‌پذیری اقتصادی کشورها، تعارض منافع، ۶ راهبرد مانند استفاده از ظرفیت هم‌گرایی و همبستگی، کاهش حضور نظامی بازیگران و قدرت‌های مداخله‌گر خارجی و ۱۰ پیامد مانند افزایش بهره‌گیری از عمق راهبردی ج.ا.ایران، افزایش میزان همبستگی کشورهای منطقه با ج.ا.ایران، مشارکت در ائتلاف دفاعی - امنیتی، تعاملات نظامی، مناسبات اقتصادی احصاء و الگوی همگرایی

امنیت دریایی در حوزه شمال اقیانوس هند با تأکید بر حوزه‌های نظامی و اقتصادی تدوین گردید.

کوچکی، سجاد، محبی، افشار، سبزی، حسین (۱۳۹۶) راهبردهای قدرت برتر دفاعی منطقه در حوزه نظامی بر اساس سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ شمسی. نتیجه می‌گیرند که ۷ راهبرد برتر در حوزه نظامی عبارت‌اند از: افزایش توان بازدارندگی از طریق تکیه بر اقتدار فرماندهی و رهبری و توان مرجعیت شیعه در خنثی‌سازی ترفندهای دشمنان و بسیج مردمی راهبرد، کاهش تأثیر تحریم‌های نظامی از طریق خوداتکایی و خودکفایی دفاعی راهبرد، مقابله با تهدیدهای نوین از طریق ارائه آموزش‌های دفاعی-امنیتی متناسب و با تکیه بر توان تأثیرگذاری نظامی امنیتی در منطقه راهبرد، تأثیرگذاری بر معادلات دفاعی و نظامی منطقه از طریق بهره‌برداری از موقعیت راهبردی ج.ا.ا. راهبرد، رفع آسیب‌پذیری‌های زیرساخت‌های دفاعی امنیتی و نظامی و مقابله با جنگ اطلاعاتی و الکترونیکی و الکترومغناطیسی دشمن راهبرد، افزایش قابلیت‌های دفاعی با برطرف کردن نارسایی‌های پدافند غیرعامل دفاع در برابر سامانه پیشرفته دفاع موشکی و ضد موشکی راهبرد، افزایش توانمندی‌ای‌ای دفاعی کشور از طریق بسیج مردمی و استفاده از تجهیزات، روش‌ها و تاکتیک‌های متناسب و بومی.

رشید، غلامعلی، جعفری طهرانی، پیمان، سیاری، حبیب‌الله، فرشچی، علیرضا (۱۴۰۰) طراحی الگوی راهبردی ایجاد پایگاه‌های دریایی ج.ا.ایران در غرب اقیانوس هند. در این مقاله جهت تحقق این هدف، در ابتدا به اهمیت اقیانوس هند پرداخته و در ادامه تجربه‌های دیگر کشورها اعم از کشورهای فرا منطقه‌ای و منطقه‌ای در ایجاد پایگاه در غرب اقیانوس هند مورد بررسی قرار گرفته است. در این تحقیق محقق توانسته ضمن تبیین عوامل و ویژگی‌های راهبردی مؤثر در ایجاد پایگاه‌های دریایی برون‌مرزی، موانع و چالش‌های ایجاد پایگاه دریایی را شناسایی نموده و در نهایت به هشت بُعد اثرگذار در ایجاد پایگاه دریایی دست‌یافته و برای هر کدام از ابعاد نیز تعدادی مؤلفه متناظر را شناسایی کند که فارغ از اینکه کشور ایجادکننده پایگاه و کشور مقصد چه کشورهایی

باشند، ابعاد و مؤلفه‌های دارای اهمیت برای ارائه الگوی مفهومی ایجاد پایگاه به شمار می‌روند.

نوذری، فضل‌الله، نصیری، احسان (۱۴۰۱) در مقاله‌ی خود تحت عنوان "نقش عوامل محیطی سواحل مکران در ارتقاء بازدارندگی دفاعی ایران" عنوان می‌کنند که بازدارندگی دفاعی رایج‌ترین راهبردی است که کشورها برای مقابله با تهدیدات راهبردی در چرخه راهبردی موجود، به طراحی آن اقدام می‌کنند.

علی امیری (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان "تبیین نقش نیروی دریایی در قدرت دریایی جمهوری اسلامی ایران" بیان می‌دارد که نیروی دریایی با استفاده از دو اصل مدیریت نظامی، یعنی نیروی تاکتیکی و استراتژیک، قدرت دریایی ایران را تحت، تأثیر قرار داده است، ندسا به عنوان یک نیروی دریای تاکتیکی با انجام نقش‌های نظامی و نظارتی خود مبنای قدرت سخت، در عرصه‌های دریایی پیرامونی ایران و نداجا به عنوان یک نیروی دریایی استراتژیک با ایفای نقش دیپلماتیک زمینه قدرت نرم دریایی در دریاها دورتر را فراهم ساخته‌اند. از ترکیب این دو نوع قدرت دریایی، قدرت دریایی هوشمند ایران شکل گرفته است.

نوذری، فضل‌الله (۱۳۹۹). در تحقیق خود پیرامون مؤثرترین عوامل ژئوپلیتیک سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی سواحل جنوب شرق کشور در حوزه- دریای عمان که در تدوین راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران نتیجه گرفت که عامل «قدرت نظامی و توان کمی و کیفی نیروهای مسلح کشور ایران دارای بیشترین میزان تأثیر و عامل منابع طبیعی، انرژی و... کمترین میزان تأثیر بر تدوین راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی در منطقه مورد مطالعه دارد.

ماری‌اند کریستیانتی^۱ و همکاران (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان "مدیریت اندونزی برای تبدیل شدن به محور دریایی جهان" در خصوص اهمیت و نقش اقیانوس و موقعیت جغرافیایی در تعیین راهبردهای آینده یک کشور بیان می‌کنند که بزرگ‌ترین مرز

¹ Mariana Cristianti

منطقه اندونزی اقیانوس است؛ بنابراین، غیرممکن نیست که اندونزی را آن‌طور که آرزو می‌کنیم به مرکز دریایی یا حتی محور دریایی جهان تبدیل کنیم. در تاریخ آمانا گاپا^۱ آمده است که قوانین دریایی جهان از مجمع‌الجزایر سرچشمه می‌گیرد. این یک پیشینه فرهنگی قوی برای اندونزی است تا از طریق دریا پیشرفت کند. به همین دلیل یک مدیریت دریایی راهبردی موردنیاز است. بدون مدیریت ساختاریافته و یکپارچه دریایی راهبردی، رؤیای توسعه اندونزی از طریق دریانوردی تنها یک رؤیا خواهد بود. یکی از بزرگ‌ترین هدیه خدادادی به اندونزی اقیانوس است که حدود دوسوم موقعیت جغرافیایی اندونزی را تشکیل می‌دهد. برای استفاده از آن، اندونزی باید یک مدیریت دریایی راهبردی یکپارچه منحصربه‌فرد داشته باشد که مفاهیم دفاع، امنیت و ایمنی در دریا را پوشش دهد.

تامس فرس^۲ (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان "اقتصاد سیاسی راهبرد دریای آمریکا در اقیانوس هند-آرام" بیان می‌کند که اقتصاد سیاسی بر استراتژی نظامی یک دولت تأثیر می‌گذارد. این مقاله بر این تمرکز دارد که چگونه ادغام اقتصاد سیاسی ایالات‌متحده در اقیانوس هند و اقیانوس آرام افسران نیروی دریایی ایالات‌متحده و دولت امنیت ملی گسترده‌تر را به ایجاد منطقه آزاد و باز هند-پاسیفیک (FOIP) سوق می‌دهد. بررسی تفکر استراتژیک افسران ارشد نیروی دریایی نشان می‌دهد که آن‌ها فراتر از تهدیدات نظامی فکر می‌کنند و با ایالات‌متحده و اقتصاد سیاسی هند و اقیانوس آرام درگیر می‌شوند. حتی درحالی‌که نیروی دریایی ایالات‌متحده با ارتش چین رقابت می‌کند، استراتژی FOIP آن به نفع نخبگان شرکتی در چین و ایالات‌متحده است که همکاری آن‌ها باعث ایجاد یک رابطه اقتصادی حمایتی متقابل می‌شود. این استدلال به این نتیجه می‌رسد که هژمونی ایالات‌متحده در منطقه، راهبردی است که از «جنگ سرد جدید» دوقطبی آمریکا و چین کاملاً جداشده اجتناب می‌کند.

¹ Amanna Gappa

² Thomas Furse

گورپریت اس. خورانا^۱ (۲۰۱۷) در مقاله "راهبرد دریایی هند: بستر و زیر بستر" عنوان می‌کند که قدرت نظامی-دریایی هند در سال‌های آینده احتمالاً به شکل فزاینده‌ای نقش مهمی را در شکل دادن به محیط امنیتی، اقتصادی و ژئوپلیتیک منطقه‌ی هند-اقیانوس آرام ایفا خواهد کرد. هدف این مقاله تحلیل استراتژی امنیت دریایی هند است که توسط نیروی دریایی هند در اکتبر ۲۰۱۵ اعلام شد. این تحلیل درک عمیق‌تری از چهار زیربنای کلیدی استراتژی هند ارائه دهد: عوامل تاریخی و اجتماعی، جغرافیای دریایی، جغرافیای سیاسی / حوزه قضایی و عامل چین.

ژنگ یو وو^۲ (۲۰۱۹) در تحقیقی تحت عنوان "پیش به‌سوی عادی شدن روابط نیروی دریایی: حفاظت از دریاهاى آزاد" و روابط دریایی آمریکایی-چینی " بیان می‌دارد که در بیست و ششم ماه می سال ۲۰۱۵، چین دهمین اعلامیه برنامه‌ی دفاعی خود را منتشر ساخت که در آن "حفاظت از دریاهاى آزاد" را همراه با "دفاع از آب‌های برون مرزی" شامل راهبرد دریایی خود اعلام می‌کرد. این تغییر در راهبرد نیروی دریایی گرچه بسیار قابل پیش‌بینی بود، مجموعه‌ای از پرسش‌های مهم را درباره‌ی اهداف دریایی چین مطرح می‌کند. این مقاله به دنبال تحلیل عوامل، ماهیت و چالش‌های آخرین تغییر راهبرد نیروی دریایی ارتش چین و پیامدهای آن برای روابط میان چین و آمریکا است. در این مقاله استدلال می‌شود که آخرین تغییر راهبرد نیروی دریایی چین نتیجه‌ی منطقی نزاع میان منافع درحالی‌که گسترش جهانی این کشور و رهیافت نامتقارن اش به قدرت دریایی است و پروژه‌ی کمربند ارتباطی نیز انگیزه و دلیل لازم را برای چنین تغییری فراهم می‌کند. مقاله‌ی پیش رو گوشزد می‌کند که در راهبرد جدید نیروی دریایی چین بیان شده است که چین یک نیروی دریایی آب‌های آبی مبتنی بر نظریات ماهان و شبکه‌ای پایه‌ای متشکل از پایگاه‌های دریایی را در سال‌های پیش رو تشکیل خواهد داد. چین برای رسیدن به هدف "حفاظت از دریاهاى آزاد" احتمالاً

¹ Gurpreet S. Khurana

² Zheng Yu Wu

مجبور خواهد بود که از سیاست‌های خود در خصوص مجموعه‌ای از مسائل کوتاه بیاید و نیز موضع رقابتی خود در دریاهای نزدیک را تغییر دهد. اگرچه نباید راهبرد نیروی دریایی جدید چین را بر اساس چهارچوبی رقابتی تفسیر کرد، اما این رهیافت چین را با انتخاب سرنوشت سازی مواجه می‌کند: یا از طریق تعدیل کردن سیاست کنونی‌اش رویکرد دوستانه‌تری را برای رسیدن به اهداف دریایی‌اش اتخاذ کند یا به‌طور فزاینده‌ای با ائتلافی از دولت‌های بدخواه روبرو خواهد شد.

با بررسی و مطالعه تحقیقات این حوزه درمی‌یابیم که اولاً موقعیت دریایی کشورها یک مزیت و فرصت ملی و بین‌المللی است و دوم اینکه عمده کشورها به این مزیت رقابتی حضور در دریا و اقیانوس‌ها پی برده‌اند و در حال برنامه‌ریزی و توسعه حضور خود می‌باشند و سوم اینکه کشور ما هم باوجود این موقعیت مهم دریایی و با تدابیر بلند و دقیق فرماندهی معظم کل قوا و تبیین و ابلاغ مأموریت‌های مختلف به نیروهای دریایی کشور (نداجا و نندسا) در سال‌های اخیر موردتوجه جدی قرار گرفته است. استقرار نیروی دریایی راهبردی در سواحل مکران و مناطق جنوب شرق کشور و حضور مستمر در شمال اقیانوس هند و دریای سرخ در چند سال گذشته تأیید کننده این موضوع است. در تحقیقات انجام‌شده فقط به اهمیت این موضوع و تأکید بر تعدادی از عوامل مهم مؤثر بر راهبردهای دریایی پرداخته‌شده ولی به شناسایی و سنجش عوامل کلیدی راهبرد دریایی ایران در منطقه راهبردی شمال اقیانوس هند پرداخته نشده است. در نظر است با این تحقیق عوامل کلیدی راهبرد دریایی ایران هم در این منطقه بررسی و ارائه گردد.

مبانی نظری

جایگاه و اهمیت راهبردی دریاها و اقیانوس‌ها

میزان اهمیت اقیانوس‌ها در طول تاریخ نیز متفاوت بوده و با پیشرفته‌ای روزافزون در حوزه فناوری و تغییر الگوهای سیاست جهانی دستخوش تغییر شده است. اقیانوس‌ها در عصر نظام دوقطبی بیشتر اهمیت سیاسی و ژئوپلیتیکی داشتند؛ هرچند این اهمیت

هنوز هم وجود دارد و دیدگاه‌های ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی بر آن‌ها حاکم است. (برزگر، ۱۳۹۶).

امروزه با گسترش جهانی‌شدن کارکرد و اهمیت اقیانوس‌ها و تنگه‌های استراتژیک تغییر یافته است. درواقع اهمیت روزافزون تجارت دریایی باعث رقابت هرچه بیشتر قدرت‌ها، برای حفظ و کنترل دریاها و آبراه‌های استراتژیک شده است این در حالی است که وابستگی روزافزون جهان صنعتی به انرژی و تأمین منابع اولیه بر اهمیت این موضوع افزوده است.

بنابراین به‌طور خلاصه در طول تاریخ اهمیت دستیابی به اقیانوس‌ها و تنگه‌های استراتژیک دریایی تحت سه مجموعه منافع قابل تعریف بوده است:

۱. منافع برتری قدرت نظامی و برتری در جنگ.
 ۲. منافع تجاری، که نیازمند کاربرد بدون مانع آبراه‌ها و تنگه‌ها و دسترسی بدون مزاحمت به بندرها شرکای تجاری است.
 ۳. منافع اقتصادی مستقیم در تنگه‌ها به‌نحوی که استفاده از آن‌ها انحصاری گردد و مانع انجام این کار توسط رقبا باشد.
- سهم حمل‌ونقل دریایی در جابه‌جایی کالا تقریباً ۹۰٪ کل کالاهای حمل شده است. در عرصه تجارت بین‌المللی معادل ۶ میلیارد تن که یک‌سوم مواد نفتی، یک‌سوم کالاهای خشک و فله و یک‌سوم را کالاهای غیر فله (عابدیان، ۱۳۸۶).

جایگاه و اهمیت راهبردی اقیانوس هند

اقیانوس هند به‌عنوان سومین اقیانوس بزرگ کره زمین وسعتی معادل ۷۳۵۵۶۰۰۰ کیلومترمربع دارد. ژرفای آب اقیانوس هند در اطراف چابهار حدود ۳۳۹۸ متر است که با حرکت به سمت جنوب افزایش می‌یابد. بیشترین عمق اقیانوس هند معادل ۷۲۵۷ متر است (خلبان اقیانوس هند^۱، ۲۰۰۸).

سیستم گردش اقیانوس هند به‌طور قابل توجهی بر اقلیم محلی و جهانی و جریان‌های ناحیه‌ای به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اجزای اقیانوس‌ها تأثیر می‌گذارد. جریان‌های منطقه‌ای توده آب و مسیرهای انرژی را بین شرق و غرب اقیانوس هند متصل می‌کنند (زانگ، ۲۰۲۳).

¹ Indian ocean pilot

جمهوری اسلامی ایران از طریق دریای عمان با اقیانوس هند ارتباط پیدا می‌کند. مرز دریایی کشور در این منطقه حدود ۳۸۸ مایل دریایی تقریباً معادل ۷۱۸ کیلومتر است. این اقیانوس دارای ۴ آبراه بسیار مهم و بحرانی برای تجارت بین‌المللی دریایی شامل کانال سوئز در مصر، بابل المندب (مرز جیبوتی و یمن)، تنگه هرمز (مرز ایران و عمان) و تنگه مالاکا (مرز اندونزی و مالزی) می‌شود. این نقاط استراتژیک یا کانال‌های باریک، مسیر مهم در تجارت جهانی نفت می‌باشند. نکته مهم و قابل توجه اینکه منطقه مأموریت نیروی دریایی راهبردی کشور در بخشی از این گستره در شمال مدار ۱۰ درجه شمالی جای گرفته است. (اخگروهمکاران، ۱۳۹۱).

اقیانوس هند طی سال‌های اخیر به خاطر موقعیت اقتصادی، راهبردی، ژئواستراتژیک، برخورداری از منابع سرشار، ژئواستراتژیک و همچنین واقع شدن تعداد زیادی از کشورها در حاشیه آن، از اهمیت بالایی برخوردار است و به‌عنوان صحنه رقابت قدرت‌های بزرگ (ایالات متحده، هند و چین) واقع شده است. از همین رو بیش‌ازپیش بر دامنه اهمیت منطقه شرق و جنوب آسیا و حضور بسیاری از کشورها در این قلمرو دریایی افزوده شده است. رقابت دو کشور هند و چین در دو دهه اخیر در اقیانوس هند به‌شدت بالا رفته است، از طرفی هند، اقیانوس هند را اقیانوسی هندی می‌داند و حضور و فعالیت چین در این اقیانوس را تهدیدی جدی تلقی می‌کند و از طرف دیگر چین به بهانه تأمین امنیت خطوط ارتباطی - دریایی به دنبال افزایش نفوذ خود در اقیانوس هند است و برای دستیابی به این هدف، راهبرد حضور مستمر در منطقه را در پیش گرفته است. (ثنائیان، ۱۴۰۱).

اقیانوس هند، اقیانوسی راهبردی، مهم و اقتصادی در جهان است و پل ارتباطی میان جنوب غرب آسیا، خاور، جنوب و جنوب خاوری آسیا، استرالیا، آفریقا، اروپا و آمریکا است و حجم سنگینی از آمدوشد دریایی جهان را در خود دارد. با نگرش به موقعیت راهبردی اقیانوس هند، بازیگران منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای دارای علایق ژئوپلیتیکی متفاوتی در این منطقه هستند. (وحیدی، ۱۴۰۱).

امروزه در عصر جهانی شدن تجارت، رشد اقتصادی کشورهای مانند چین، هند و ژاپن از یکسو و نقش ویژه خلیج فارس و ایران به‌عنوان منطقه تأمین‌کننده انرژی (نفت و گاز) از سوی دیگر اهمیت اقیانوس هند را به‌عنوان منطقه راهبردی جهت اتصال این دو منطقه

صدچندان نموده است. نقش این منطقه ژئوپلیتیک در تأمین انرژی، وجود تنگه‌های پرتردد، بازار مصرفی انبوه و وجود قدرت‌هایی با رشد اقتصادی بالا منجر به اهمیت جایگاه جهانی و تغییر موازنه قدرت دریایی در آن گردیده است (خزایی، ۱۳۹۸).

راهبرد دریایی کشورهای دریایی جهان

شناخت وضع موجود، یکی از مهم‌ترین مراحل در تدوین راهبرد است؛ زیرا بدون شناخت صحیح و دقیق از وضع موجود، امکان برنامه‌ریزی مناسب برای آینده وجود ندارد (نوذری، نصیری، ۱۴۰۱).

در این بخش به بررسی عوامل کلیدی راهبرد نیروهای دریایی بازیگران کلیدی منطقه و جهان می‌پردازیم. در این راستا ابتدا به راهبرد نیروی دریایی پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) که عمده فعالیت نیروهای دریایی کشورهای عضو به‌غیر از آمریکا بر اساس تصمیمات شورای ناتو هست. سپس راهبرد نیروی دریایی آمریکا و در ادامه راهبرد دریایی جمهوری خلق چین و فدراسیون روسیه مطرح می‌شود.

راهبرد دریایی سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو)

این استراتژی مجموعه، چالش‌های مهم پیش روی ائتلاف، هم‌اکنون و در آینده را برجسته کرده و به ایفای نقش پایدار و جدیدی به نیروهای ناتو در دریا به‌منظور کمک به دفاع و امنیت ائتلاف می‌کند. این نقش‌ها شامل چهار رکن، بازدارندگی و دفاع جمعی، مدیریت بحران، امنیت مشترک: توسعه از طریق مشارکت، گفتگو و همکاری و امنیت دریایی هست.

در رکن اول که بازدارندگی و دفاع جمعی است، بازدارندگی هسته‌ای همچنان سنگ بنای اساسی همبستگی نظامی-سیاسی ناتو و تعهد متقابل هست. بازدارندگی بر توانایی‌های اثبات‌شده، نمایش آمادگی و ارتباطات استراتژیک مؤثر استوار است. قابلیت‌های قابل توجه دریایی ناتو که سرعت، کشنده بودن، دسترسی، قابلیت همکاری و انعطاف‌پذیری نیروهای دریایی یک جزء کلیدی در جلوگیری از تجاوز به اعضای ناتو هست.

رکن دوم مدیریت بحران، شامل جلوگیری از درگیری، نمایش عزم، عملیات پاسخ به بحران، اجرای صلح، عملیات تحریم، مبارزه با تروریسم، پاک‌سازی مین و مدیریت عواقب اغلب در شرایط عملیاتی سخت هست. نیروهای دریایی می‌توانند نقش مهمی را

در عملیات تحریم و ممنوعیت تسلیحاتی، حملات دقیق دریایی در حمایت از عملیات زمینی، اعزام نیروهای آب خاکی برای عملیات زمینی، لجستیک و پشتیبانی، پشتیبانی اطلاعاتی و شناسایی بازی کنند.

رکن سوم، فعالیت‌های دریایی ائتلاف سهم مهمی در سیاست ناتو به کمک‌رسانی از طریق مشارکت، گفتگو و همکاری اجرا می‌کند. آن‌ها فرصت ارزشمندی برای جلوگیری از درگیری، توسعه امنیت و ثبات منطقه‌ای با استفاده از گفتگو، اعتمادسازی و افزایش شفافیت را ایجاد می‌کنند.

رکن چهارم، امنیت دریایی به‌عنوان بخشی از تلاش‌های گسترده‌تر برای رسیدگی به تهدیدات امنیتی پدید آمده در محیط دریایی، نیروهای دریایی ناتو می‌توانند به حفظ محیط دریایی ایمن کمک می‌کنند. قوانین موجود ملی و بین‌المللی اعضا را قادر به انجام طیف وسیعی از عملیات امنیت دریایی می‌کند. با تصویب و اجرای قوانین دریایی ملی و بین‌المللی امکان هماهنگی بیشتر بین اعضا و دیگر شرکا در راستای بالا بردن امنیت دریایی تسهیل کرد (سازمان پیمان آتلانتیک شمالی^۱، ۲۰۱۱).

در اجلاس ماه جولای ۲۰۱۶ برخی اعضای ناتو خواستار به‌روزرسانی استراتژی این سازمان برای پاسخ دادن به تغییر شرایط ژئوپلیتیک منطقه و رویارویی با راهبرد جدید روسیه در الحاق (دموکراتیک) شبه‌جزیره کریمه به خاک خود و در نتیجه تسلط کامل نیروی دریایی ارتش روسیه به دریای سیاه، دریای بالتیک و حمایت روسیه از دولت سوریه در مقابل تروریست‌ها که با نمایش قدرت نیروی دریایی روسیه در دریای مدیترانه و دریاچه خزر همراه بود، شدند (هورل، نوردنمن و اسلوکامب^۲، ۲۰۱۶).

راهبرد دریایی ایالات متحده آمریکا

راهبرد نیروی دریایی ایالات متحده در سال ۲۰۱۵ به‌روز و تصویب رسید و مأموریت نیروی دریایی ایالات متحده در این راستا سازمان‌دهی، آموزش و تجهیز نیروی دریایی خود و کشورهای متحد تعریف شده است. برای رسیدن این مأموریت ۵ حوزه کاربردی دسترسی همه‌جانبه، بازدارندگی، کنترل دریا، نمایش قدرت و امنیت دریایی تعریف شده است. از این حوزه‌های کاربردی در ترکیب با قدرت نظامی به‌صورت مجموع قدرت

¹ North Atlantic Treaty Organization

² Horrell, Nordenman, & Slocombe

دریایی که مزیت نسبی منحصربه‌فردی را برای برتری نسبی نیروهای متحد فراهم می‌کند.

نیروی دریایی آمریکا بر اساس مأموریت‌ها نیروهای خود را به مناطق مختلف در راستای قابلیت و ظرفیت نیروها گسیل می‌کند. این مناطق شامل قسمت آسیایی اقیانوس آرام، خاورمیانه، اروپا، آفریقا، نیم‌کره غربی و اقیانوس منجمد جنوبی و منجمد شمالی را شامل می‌شود. استراتژی آمریکا در منطقه آسیایی اقیانوس آرام در افزایش حضور بوده و بر اساس برنامه‌ریزی انجام‌شده تا سال ۲۰۲۰ حدود ۶۰ درصد کشتی‌ها و هواپیماهای نیروی دریایی در این منطقه مستقر شد. این حضور گسترده به‌منظور بهبود قابلیت همکاری، عملیات یکپارچه و انجام تمرینات و آموزش با کشورهای متحد در منطقه هست. خاورمیانه برای ایالات‌متحده در برنامه استراتژیک آمریکا و متحدانش حیاتی است. طبق این برنامه حضور آمریکا در این منطقه از ۳۰ فروند کشتی در منطقه به حدود ۴۰ فروند در سال ۲۰۲۰ افزایش یافت. این افزایش به‌منظور جلوگیری از جنگ، اطمینان بخشیدن به متحدان و شرکا و پاسخ به بحران‌های منطقه‌ای هست. ناتو و متحدان اروپایی اولویت اساسی ایالات‌متحده در منطقه و سراسر جهان است. مقرهای دریایی ایالات‌متحده در اروپا برای محافظت از این منطقه و مناطق مجاور بوده و این نیروها جهت انجام عملیات سریع و انعطاف‌پذیر دریایی در اروپا، آفریقا و جنوب غربی آسیا تأسیس شده است (راهبرد همکاری برای نیروی دریایی قرن ۲۱^۱، ۲۰۱۵).

راهبرد جدید نیروی دریایی آمریکا یعنی "برتری در دریا"^۲ بدنبال آن است که نیروی دریایی آمریکا یک "رویه‌ی قاطعانه‌تری"^۳ را در عملیات‌های روزانه در دنبال کند و ریسک منطقی در روبرو شدن با "شرایط خطرناک" را بپذیرد. منظور از این حرف برای ما دقیقاً مشخص نیست، اما اینکه این هدف وجود دارد یا نه و چگونگی اجرای آن مهم است. بار دیگر، این راهبرد سؤالاتی را برای متحدان و شرکای آمریکا به وجود می‌آورد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها این است که این نیرو تا چه اندازه برای پشتیبانی و مداخله دریایی آمادگی دارد. در ضمن این راهبرد به دستیابی به "توانایی‌های نیروی

¹ A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower

² Advantage at Sea

³ Assertive Posture

واکنش سریع^۱ با سلاح‌های قابل توسعه‌ای که قادرند بدون نیروی مرگبار مؤثر باشند و باهدف افزایش گزینه‌های تصمیم‌گیری سریع و درست در موقعیت‌های رقابتی و بحرانی اشاره می‌کند.

قطعاً فرماندهی نیروی دریایی ارتش آمریکا نیز مشغول چگونگی اجرای این راهبردها بوده است. دو ارگان نیروی دریایی و تفنگداران دریایی ارتش نیز به‌تازگی سند راهبرد قطبی جدیدی را با عنوان "قطبی آبی"^۲ منتشر کرده‌اند. این سند نیز از نیاز قوای نیروی دریایی ارتش برای فعالیت به‌صورت قاطعانه‌تر، اما با همکاری بیشتر با کشورهای هم‌پیمان، در پاسخ به چالش‌های ایجادشده از سوی روسیه و چین در منطقه سخن می‌گوید. (چیلد، ۲۰۲۱).

نیروی دریایی متحد (CMF)

CMF دارای ۳۴ کشور عضو است: استرالیا، بحرین، بلژیک، برزیل، کانادا، دانمارک، مصر، فرانسه، آلمان، یونان، عراق، ایتالیا، ژاپن، اردن، جمهوری کره، کویت، مالزی، هلند، نیوزیلند، نروژ، پاکستان، فیلیپین، پرتغال، قطر، عربستان سعودی، سیشل، سنگاپور، اسپانیا، تایلند، ترکیه، امارات متحده عربی، بریتانیا، ایالات متحده آمریکا و یمن. نیروی متحد باهدف ارتقای امنیت و ثبات در منطقه خلیج فارس، دریای عمان، شمال اقیانوس هند و دریای سرخ تشکیل شده است. این نیرو متشکل از سه گروه ضربت، CTF 150 (امنیت دریایی و مبارزه با تروریسم)، CTF 151 (مبارزه با دزدی دریایی) و CTF 152 (امنیت خلیج فارس) هست. فرماندهی این نیرو با فرمانده ناوگان پنجم نیروی دریایی ایالات متحده آمریکا مستقر در بحرین و معاون آن فرمانده نیروهای دریایی بریتانیا در منطقه هست. حوزه‌های اصلی تمرکز CMF، مبارزه با مواد مخدر، مبارزه با قاچاق، سرکوب دزدی دریایی، تشویق همکاری‌های منطقه‌ای، و تعامل با شرکای منطقه‌ای و دیگر برای تقویت قابلیت‌های مربوطه به‌منظور بهبود امنیت و ثبات کلی، و ترویج یک محیط دریایی امن و عاری از غیرقانونی است.

برابر اعلام رسانه‌ها، رزمایش سه کشور آمریکا، انگلیس و فرانسه در خلیج فارس در سال ۱۳۹۸ برگزار شد و فرماندهی این رزمایش نیز با نیروی دریایی ارتش انگلیس بود. در

¹ Intermediate force capabilities

² Blue Arctic

³ Combined Maritime Forces

این رزمایش طبق اعلام منابع خبری غربی قرار بود که این سه کشور، آنچه را تهدیدات ایران معرفی کرده‌اند شبیه‌سازی و با این تهدیدات ادعایی، مقابله نظامی کنند.

راهبرد دریایی جمهوری خلق چین

راهبرد ارتش جمهوری خلق چین در سال ۲۰۱۵ در پی افزایش رقابت جهانی و خارج شدن جهان از رقابت دوقطبی و ورود به عصر جهان چندقطبی منتشر شد. در نتیجه این تغییرات ژئوپلیتیک، آمریکا توازن استراتژی نظامی خود را تغییر و حضور نظامی و اتحاد خود را با متحدین منطقه‌ای خود افزایش داده است. همچنین ژاپن سیاست جدیدی در پی اتمام محدودیت بازسازی ارتش پس از جنگ جهانی دوم با تجهیز ارتش خود پیش گرفته است.

در این راهبرد جدید دولت جمهوری خلق چین توسعه یک ساختار نظامی دریایی متناسب با منافع امنیتی و توسعه ملی، حفاظت از حاکمیت ملی و حقوق و منافع دریایی، حفاظت از امنیت خطوط کشتیرانی راهبردی خارج آب‌های ساحلی و به‌روزرسانی تجهیزات دریایی برای تبدیل به قدرت دریایی در نظر گرفته است. در استراتژی جدید نیروی دریایی چین به تغییر تدریجی از تمرکز بر دفاع در آب‌های ساحلی به ترکیبی از دفاع در آب‌های ساحلی و حفاظت دریاهای آزاد و در نتیجه ایجاد یک ساختار چندمنظوره و کارآمد دفاعی تأکید شده است. در این طرح هدف افزایش بازدارندگی استراتژیک، مانور دریایی، عملیات مشترک دریایی و دفاع و پشتیبانی همه‌جانبه هست (رایس، ۲۰۲۱).

در عرصه بین‌المللی استراتژی ارتش چین مبنی بر ادامه همکاری جامع استراتژیک با روسیه در یک چارچوب جامع، متنوع و پایدار برای گسترش روابط نظامی هست. همچنین در ارتباط با ایالات متحده آمریکا به دنبال ایجاد مدل جدید از روابط نظامی برای جلوگیری از برخوردهای نظامی و تقویت گفتگوهای دفاعی هست. بر این اساس دولت چین می‌خواهد یک اعتمادسازی متقابل دفاعی را ایجاد کرده و با برخورد جدید خود را به مثابه یک ابرقدرت نظامی نشان دهد. در این سند همچنین به همکاری امنیتی و دفاعی بیشتر در چارچوب سازمان همکاری شانگهای^۱ و همراهی در گفتگوهای

¹ Shanghai Cooperation Organization

چندجانبه وزرای دفاع عضو آسه آن^۱ اشاره شده است. (راهبرد نیروی دریایی چین، ۲۰۱۵)

چین که تا سال ۲۰۰۸ عمدتاً از اقیانوس هند غایب بود، اکنون یک پایگاه نظامی در جیبوتی ساخته است و درعین حال حضور نیروی دریایی خود را در این منطقه به میزان قابل توجهی افزایش داده است. برای این منظور، چین همچنین در تأمین مالی و ساخت تعدادی از تأسیسات بندری تجاری و نظامی که بخشی از طرح «کمربند و جاده» (BRI) بوده و یا به عنوان مجدد صلاحیت شده اند، مشارکت داشته است. همه این تحولات سؤالاتی را در مورد نیت چین در اقیانوس هند ایجاد کرده است. موضوع حق چین برای حفاظت از خطوط مواصلاتی دریایی خود نیست، بلکه تضاد منافع بین چین و سهامداران قبلی در کشورهای ساحلی اقیانوس هند است (گرار، ۲۰۲۲).

راهبرد دریایی روسیه

دکترین دریایی روسیه در سال ۲۰۰۱ برای یک دوره ۲۰ ساله یعنی تا سال ۲۰۲۰ تدوین و به تصویب رسیده بود. ولی به علت تغییر شرایط ژئوپلیتیک نیاز به تقویت روسیه به عنوان یک قدرت دریایی در سال ۲۰۱۵ به روزرسانی آن انجام گرفت و به تائید رئیس جمهور ولادیمیر پوتین رسید.

دکترین دریایی در چهار حوزه کاربردی فعالیت و شش حوزه منطقه ای را پوشش می دهد. حوزه های کاربردی شامل فعالیت نیروی دریایی، حمل و نقل دریایی، علوم دریایی و منابع معدنی را شامل می شود. مناطق عملیاتی شش گانه شامل اقیانوس اطلس، قطب شمال، اقیانوس آرام، دریای خزر و اقیانوس هند و قطب جنوب است.

با توجه به افزایش کشورهای عضو ناتو و نصب سامانه های سپر موشکی، تمرکز اصلی دکترین روسیه به منطقه قطب شمال و اقیانوس اطلس و بازگشت حضور نیروی دریایی روسیه در دریای مدیترانه است.

با توجه به تغییرات اقلیمی و گرم شدن زمین امکان کشتیرانی در منطقه قطب شمال افزایش یافته است. در نتیجه کار بر روی ساخت یک ناوگان جدید از کشتی های یخ شکن مجهز به پیشران اتمی آغاز شده است و طبق برنامه سه کشتی در سال ۲۰۱۷، ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ به این منظور به ناوگان دریایی ارتش روسیه اضافه خواهد شد. دسترسی به قطب

¹ ASEAN Defense Ministers

² Full Text: China's Military Strategy

شمال امکان ایجاد مسیر کوتاه‌تری برای دسترسی به اقیانوس اطلس و آرام را ممکن می‌سازد. در این دکترین تأکید به بازسازی ناوگان دریایی روسیه برای پاسخگویی بهتر به نیازهای کشور و بالا بردن توان رقابت آمریکا و ناتو شده است (دکترین دریایی فدراسیون روسیه^۱، ۲۰۱۵).

نتیجه اینکه راهبرد دفاعی - امنیتی روسیه به تدریج از حالت تدافعی در دهه ۱۹۹۰ فاصله گرفته است و پس از طی مراحل از سال ۲۰۱۰ به بعد به سمت تهاجمی شدن پیش رفته است (فلاحی، احسان، ۱۴۰۱).

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش تحلیلی - توصیفی هست که در آن با استفاده از اسناد و مدارک کتابخانه - ای، نشریات بین‌المللی و بررسی‌های میدانی نویسنده و مصاحبه با خبرگان حوزه راهبرد و دریا (۳ نفر از اساتید دانشگاه دفاع ملی و ۵ نفر از مدیران ارشد نیروی دریایی) و برگزاری ۵ جلسه هم‌اندیشی و خبرگی، عوامل کلیدی مؤثر بر راهبردی دریایی ایران در شمال اقیانوس هند استخراج و سپس در قالب پرسشنامه تهیه و در بین ۵۸ نفر منتخب از صاحب‌نظران نیروی دریایی راهبردی (مدیران ارشد دارای مدرک کارشناسی ارشد و دکتری و حداقل ۱۵ سال سابقه کاری) توزیع گردید. روایی پرسشنامه توسط خبرگان تعداد خبرگان ۵ نفر است.

و پایایی آن با استفاده از نرم‌افزار SPSS و محاسبه آلفای کرونباخ ۰/۸۵۱ حاصل گردید. پاسخ سؤالات با طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (از ۰ برای خیلی کم تا ۵ برای خیلی زیاد) ارزیابی گردید. پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات با روش معادلات ساختاری و استفاده از نرم‌افزار (Smart PLS) نسبت به استخراج عوامل کلیدی مؤثر در تدوین راهبرد دریایی کشور در شمال اقیانوس هند و سنجش میزان تأثیر هر کدام از عوامل در حوزه مأموریتی نیروی دریایی در شمال اقیانوس هند پرداخته شده است.

¹ Russian Federation Marine Doctrine

یافته‌های تحقیق

ابتدا پس از مطالعات و بررسی کتابخانه‌ای و اسناد و مدارک و تحقیقات گذشته، عوامل کلیدی تعیین راهبردهای دریایی با نظر خبرگان برابر جدول ۱ شناسایی، استخراج و دسته‌بندی گردید.

جدول ۱- عوامل کلیدی راهبردهای دریایی برابر تحقیقات گذشته

ردیف	عوامل کلیدی راهبردهای دریایی	منابع/References
۱	قدرت‌نمایی دریایی	جیمز ای. فنل (2019)، ژنگ یو وو (2021)، جانانان اویتس (2013)، مایکل بی. پیترسون، ربکا پینکس (2021)، گورپریت اس. خورانا (2017)، (A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower, 2015)
۲	مقابله با تهدید خارجی دریایی	جیمز ای. فنل (2019)، ژنگ یو وو (2021)، جانانان اویتس (2013)، مایکل بی. پیترسون، ربکا پینکس (2021)، السیو پاتالانو (2011)،
۳	توسعه و دسترسی و کنترل همه‌جانبه دریایی	جیمز ای. فنل (2019)، ژنگ یو وو (2021)، جانانان اویتس (2013)، مایکل بی. پیترسون، ربکا پینکس (2021)، (A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower, 2015)
۴	ارتقاء فناوری و تجهیزات پیشرفته دریایی	جیمز ای. فنل (2019)، ژنگ یو وو (2021)،
۵	توسعه موقعیت جغرافیایی	جیمز ای. فنل (2019)، ژنگ یو وو (2021)، جانانان اویتس (2013)، مایکل بی. پیترسون، ربکا پینکس (2021)،
۶	بهره برداری از منافع	جیمز ای. فنل (2019)، ژنگ یو وو (2021)، جانانان

ردیف	عوامل کلیدی راهبردهای دریایی	منابع/References
	اقتصادی دریا	اویتس (2013)، مایکل بی. پیترسون، ربکا پینکس (2021).
۷	افزایش بازدارندگی استراتژیک،	(North Atlantic Treaty Orgainzation , 2011) (Full Text: China's Military Strategy, 2015) (A Cooperative Strategy for 21st Century (Seapower, 2015
۸	مدیریت بحران‌های دریایی	(North Atlantic Treaty Orgainzation , 2011)
۹	توسعه امنیت از طریق مشارکت، گفتگو و همکاری	(North Atlantic Treaty Orgainzation , 2011)
۱۰	تأمین امنیت دریایی	North Atlantic Treaty Orgainzation ,) (Combined Maritime Forces, 2017، (2011 (A Cooperative Strategy for 21st Century (Seapower, 2015
۱۱	دفاع و پشتیبانی همه‌جانبه	(North Atlantic Treaty Orgainzation , 2011) (Full Text: China's Military Strategy, 2015).
۱۲	مانور دریایی، عملیات مشترک دریایی و افزایش آمادگی و توان رزمی	(Full Text: China's Military Strategy, 2015)
۱۳	حفاظت و دفاع از دریاهای آزاد	یو وو (۲۰۱۹).

سپس خلاصه راهبردهای کشورهای مهم دریایی و اثرگذار در منطقه دریایی شمال اقیانوس هند برابر اسناد و مدارک معتبر و با نظر خبرگان به شرح جدول (۲) شناسایی، استخراج و دسته‌بندی گردید.

جدول ۲ خلاصه راهبردهای دریایی کشورهای اثرگذار دریایی منطقه

ردیف	کشور	راهبرد دریایی	منبع
۱	چین	توسعه یک ساختار نظامی دریایی متناسب با منافع امنیتی و توسعه ملی. حفاظت از حاکمیت ملی و حقوق و منافع دریایی. حفاظت از امنیت خطوط کشتیرانی. راهبرد دریایی حضور در خارج از آبهای ساحلی. بهروزرسانی تجهیزات دریایی برای تبدیل به قدرت دریایی.	Full Text: China's Military Strategy, 2015)
۲	روسیه	حفظ "استقلال و خود-اتکایی حکومت فدرال روسیه در زمینه ی فعالیت های دریایی". آمریکا و متحدانش به عنوان دشمنان اصلی. توانایی روسیه برای حفظ موقعیت اش به عنوان یک قدرت دریایی بزرگ که مسئول "حفظ ثبات راهبردی در اقیانوس جهانی در میانه ی "جهان چندقطبی در حال ظهور" است.	Weber, Joel, 2022, August, Russia's New Naval Doctrine, M.E.S. Insights, 13th ed.
۳	نیروی متحد (CMF)	ارتقای امنیت و ثبات در منطقه خلیج فارس، دریای عمان، شمال اقیانوس هند و دریای سرخ	(Combined Maritime Forces, 2017)
۴	آمریکا	سازمان دهی و آموزش و تجهیز نیروی دریایی خود و کشورهای متحد. دسترسی همه جانبه آبهای جهان. بازدارندگی دریایی. کنترل دریا. نمایش قدرت دریایی. امنیت دریایی.	(A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower, 2015)

رديف	کشور	راهبرد دریایی	منبع
۵	ناتو	کمک به دفاع و امنیت ائتلاف. بازدارندگی و دفاع جمعی. مدیریت بحران. امنیت مشترک. توسعه از طریق مشارکت. گفتگو و همکاری. امنیت دریایی.	(North Atlantic Treaty Organization , 2011)

سپس یافته‌های عوامل کلیدی تدوین راهبرهای دریایی بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی راهبردهای کشورهای دریایی جهان در سه جلسه نشست با خبرگان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و در نهایت عوامل کلیدی مؤثر بر راهبردی دریایی ایران در شمال اقیانوس هند به شرح جدول (۳) استخراج گردید.

جدول ۳ عوامل کلیدی راهبرد دریایی کشور در شمال اقیانوس هند برابر نظر خبرگان

رديف	عوامل کلیدی راهبرد دریایی کشور برابر نظر خبرگان
۱	افزایش قدرت بازدارندگی دریایی
۲	نمایش قدرت و اقتدار دریایی
۳	افزایش آمادگی و توان رزمی با تمرین و بهینه‌سازی و به‌روزرسانی فناوری و تجهیزات نظامی دریایی
۴	حفظ و توسعه امنیت منطقه‌ای با همکاری و تعامل بازیگران و نیروهای منطقه‌ای و بین‌المللی
۵	تأمین و حفظ امنیت خطوط مواصلاتی و ارتباطات دریایی

پس از استخراج عوامل کلیدی راهبرد دریایی کشور در شمال اقیانوس هند برابر نظر خبرگان به‌صورت پرسشنامه تهیه‌شده و پس از تأیید روایی جهت سنجش اهمیت و میزان تأثیر عوامل، در میان تعداد ۵۸ نفر از مدیران ارشد نیروی دریایی راهبردی توزیع گردید. میانگین نتایج در جدول (۴) نتایج پرسشنامه آورده شده است. این پرسشنامه میان ۵۸ نفر پخش گردید و ۴۳ نفر به آن پاسخ داده‌اند.

جدول ۴. ویژگی جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان

ویژگی‌های پاسخ‌دهندگان	فراوانی	درصد
سنوات خدمتی	۱۳	۳۰/۲
	۱۰	۲۳/۳
	۲۰	۴۶/۵
تحصیلات	۲۴	۵۵/۸
	۱۹	۴۴/۲
سابقه مدیریت	۱۷	۳۹/۵
	۶	۱۴
	۱۴	۳۲/۶
	۶	۱۴

جدول ۵. طیف اهمیت پاسخ‌ها

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
۵	۴	۳	۲	۱

جدول ۶. نتایج پرسشنامه

عوامل کلیدی	میانگین امتیاز
افزایش قدرت بازدارندگی	۴.۹
نمایش قدرت و اقتدار دریایی	۴.۷
افزایش آمادگی و توان رزمی با تمرین و بهینه‌سازی و به‌روزرسانی فناوری و تجهیزات نظامی دریایی	۴.۸
حفظ امنیت و ثبات منطقه‌ای با همکاری و تعامل بازیگران و نیروهای منطقه‌ای و بین‌المللی	۴.۲
تأمین و حفظ امنیت خطوط مواصلاتی دریایی	۴.۸

در ادامه به تشریح یافته‌های تحقیق تحت عنوان، عوامل کلیدی راهبرد دریایی جمهوری اسلامی ایران در شمال اقیانوس هند می‌پردازیم.

۱. افزایش قدرت بازدارندگی

در راهبرد کشورهای غربی منظور از اصطلاح "بازدارندگی"^۱ یعنی مهار نظامی دشمن با سلاح‌های کشتار جمعی و سلاح هسته‌ای به‌طوری‌که حریف جرئت حمله به کشور مقابل را نداشته باشد ولی در جمهوری اسلامی ایران بازدارندگی مفهومی غیرازاین دارد، فرمانده کل قوا بارها تأکید کرده‌اند که استفاده بازدارنده از سلاح هسته‌ای در دنیای امروز بی‌فایده شده است. "ما می‌خواهیم به دنیا اثبات کنیم که داشتن سلاح هسته‌ای، قدرت آفرین نیست؛ به دلیل اینکه قدرت‌هایی که سلاح هسته‌ای دارند، امروز دارای سخت‌ترین مشکلات. آن‌ها با تهدید هسته‌ای بر دنیا مسلط شدند، اما امروز این تهدید دیگر کاربرد ندارد. ما می‌خواهیم بگوییم ما دنبال سلاح هسته‌ای نیستیم و اقتدار را در سلاح هسته‌ای نمی‌دانیم و اقتدار متکی به سلاح هسته‌ای را هم می‌توانیم بشکنیم." (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۰).

در این راستا نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران با اتکا به دانش، تخصص و تعهد و تدوین راهبردهای مناسب و هدایت صحیح و حمایت و پشتیبانی دانشگاه‌ها و صنایع این کشور به‌عنوان قدرت بازدارنده بسیار خوب در دریا عمل کرده، همان‌گونه که با این اتکا باوجود محاصره اقتصادی و حضور قدرت‌های نظامی دریایی فرا منطقه‌ای در پیرامون کشور، تاکنون جرت کوچک‌ترین تعرض و دست‌اندازی به منافع ملی ما را به خود نداده است.

۲. نمایش قدرت و اقتدار دریایی

قدرت دریایی عبارت است از مجموعه توانایی‌های یک ملت در استحصال منافع خویش از دریاها و اقیانوس‌ها با به‌کارگیری مناطق دریایی برای فعالیت‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی در زمان صلح یا جنگ به‌منظور نیل به مقاصد و اهداف ملی (حافظ نیا، ۱۳۸۳).

قدرت دریایی یکی از مفاهیمی است که کارکردهای خود را در صحنه‌های جنگ و صلح نشان داده است. در کشورهای استعمارگر غربی، قدرت دریایی جزو اولین بخش‌های نظامی است که شکل گرفته و بزرگ‌ترین نقش را در استعمار سایر نقاط جهان ایفا کرده

¹ deterrence

است (سلمانی، ۱۳۹۹). قدرت افکنی ازجمله راهبردهایی است که قدرت‌های بزرگ، در حال ظهور و منطقه‌ای آن را در دستور کار خود قرار می‌دهند. (آقاجانی، عسکری، ۱۳۸۹). نیروی دریایی راهبردی ایران با اعزام ناوگروه‌های مختلف به بیشتر قسمت‌های نیمکره شرقی توانسته است علاوه بر نشان دادن توان نظامی ایران در دریا، امنیت دریانوردی تجاری خود و بسیاری دیگر از کشورها را فراهم آورد. این حضور نشان‌دهنده اقتدار ایران بوده و پیام‌های صلح و دوستی و دیپلماسی دریا را نیز به جهان مخابره می‌نماید. لذا، عملیات اعزامی در فراتر از آب‌های سبز و در دریاهای آزاد، حکایت از درک ایران از اهمیت نیروی دریایی در تولید قدرت نرم بر پایه دیپلماسی دریایی دارد. نداجا از وظیفه‌ای راهبردی برخوردار شده و علاوه بر تولید قدرت سخت وارد فاز تولید قدرت نرم برای جمهوری اسلامی ایران شده است. قدرتی که در سایه ارسال ناوگروه‌ها به دیپلماسی دریایی و دفاعی ایران کمک نموده است. (امیری، ۱۳۹۹).

چگونگی اعمال قدرت توسط نیروی دریایی مسئله مهمی است که با توجه به نوع قدرت قابل بررسی است. جوزف نای به‌طور کلی قدرت را به دو نوع سخت و نرم تقسیم می‌کند و معتقد است که از ترکیب این دو، قدرت هوشمند شکل می‌گیرد. نیروی دریایی، می‌تواند با استفاده از هر دو نوع قدرت، به شکل هوشمند قدرت دریایی را تحت تأثیر قرار دهد. کشور ایران با توجه به در اختیار داشتن دو نوع نیروی دریایی سعی نموده است که از کارکردهای آن‌ها برای اعمال قدرت بر اساس دو رکن مدیریت نظامی، یعنی تاکتیک و استراتژی، برای تحقق دو نوع قدرت دریایی نرم و سخت استفاده نماید. (امیری، ۱۳۹۹).

برابر بررسی انجام‌شده و یافته‌های این تحقیق، قدرت و اقتدار دریایی همواره از یکی از راهبرد دریایی جمهوری اسلامی ایران بوده و خواهد بود که نیروهای دریایی کشور به‌خوبی آن را اجرا نموده است، نمونه بارز آن توان و قدرت دریایی کشور در مدت هشت سال دفاع مقدس در خلیج فارس و دریای عمان در حفاظت از خطوط کشتیرانی خودی و حفظ منافع ملی و ممانعت از فعالیت دریایی دشمن بوده است و هم‌اکنون نیز با قوت

در سطح گسترده‌تری در حوزه اقیانوس هند ادامه دارد همچنین انجام مانورها و رزمایش‌های دریایی (مشترب و مرکب) در منطقه و حضور ناوگروه‌های نیروی دریایی راهبردی کشور در سطح آب‌های آزاد خود نشان و نمایش قدرت و اقتدار دریای کشور در منطقه و جهان است.

۳. حفظ امنیت و ثبات منطقه‌ای با همکاری و تعامل نیروهای منطقه‌ای و بین-

المللی

راهبرد دریایی دیگری که به‌غیر از نمایش اقتدار و قدرت دریایی ایران در عملیات در آب‌های دوردست می‌تواند مهم باشد، بحث تحکیم روابط با کشورهای مختلف در جهان است که با توجه به اهمیت دیپلماسی دفاعی در نیروهای دریایی کشورمان، می‌تواند تأثیرات مثبتی را به همراه داشته باشد از سویی با توجه به تمرکز راهبرد نیروی دریایی ایالات متحده بر حضور مستمر در منطقه، راهبرد تعامل و همکاری هدفمند و فعال منطقه‌ای نیروی دریایی راهبردی جمهوری اسلامی ایران با سایر کشورها به‌عنوان نیروی بین‌المللی باعث تسهیل تعامل و حفظ امنیت و ثبات در منطقه می‌گردد.

فرمانده نیروی دریایی در مصاحبه با رسانه‌های داخلی عنوان کرد: نیروی دریایی راهبردی جمهوری اسلامی ایران در طول دورانی که پشت سر گذاشته، همیشه مسیر ترقی و پیشرفت را طی کرده و بر اساس دستورات و راهبردهای ابلاغی در اقیانوس‌ها به فعالیت خود ادامه می‌دهد که امروز منافع، منابع و شاه‌رگ‌های اقتصادی ما در محیط‌های اقیانوسی گسترده است و از همین رو خطوط کشتیرانی ما نیاز به محافظت و پشتیبانی دارد. به همین جهت برقراری امنیت دریایی برای خطوط کشتیرانی ما باعث می‌شود آن محدوده‌ای که ما حضور داریم امنیتش برقرار شود؛ پس کشورهای دیگر هم می‌توانند استفاده کنند.

طی چندین سال گذشته، نذاجا تلاش کرده است راهبرد ملی دریایی را از طریق مبارزه با دزدی دریایی و تعاملات فعال با نیروهای دریایی منطقه‌ای و بین‌المللی، از طریق

تمرینات دوجانبه، بازدیدهای بندری و حضور در نشست‌های بین‌المللی گسترش دهد. (امیری، ۱۳۹۹).

بررسی یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که توسعه تعامل و همکاری با کشورهای منطقه‌ای و کشورهای دوست و بی‌طرف بین‌المللی در دریا همواره از راهبردهای اصلی دریایی کشور بوده است و به‌منظور حفظ ثبات و امنیت منطقه ادامه خواهد داشت.

۴. افزایش آمادگی و توان رزمی با تمرین و به‌روزرسانی فناوری و تجهیزات نظامی

دریایی

یکی از ویژگی‌های خاص نیروی دریایی هر کشور وجود تجهیزات و فن‌آوری پیچیده در آن است، تدابیر فرماندهی معظم کل قوا در خصوص تجهیزات در نیروی دریایی کشور هم تأیید کننده این مطلب است:

«نیروی دریایی جزء نیروهایی است که پایه‌اش بیشتر تجهیزات است. مثل نیروی زمینی نیست که پایه‌اش بیشتر بر نیروی انسانی است، تجهیزات در آن نقش اساسی دارد. (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۶)

ایجاد این توانایی‌ها در تجهیزات نیروی دریایی راهبردی به‌نوبه خود نیازمند برخورداری از عقبه فناوری و صنایع مرتبط با آن در حوزه‌های مختلف است و بخشی از آن متأثر از توانایی صنایع داخل کشور خواهد بود. (علی‌اکبر اخگر و همکاران، ۱۳۹۱)

فرمانده وقت نیروی دریایی در مصاحبه با روزنامه جام جم در سال ۱۳۹۵ در خصوص اهمیت تجهیزات محور بودن نیروی دریایی عنوان کرد: در بحث دستیابی به قدرت دریایی، ملزوماتی وجود دارد که از آن جمله می‌توان به دستیابی به فناوری دریایی در ساخت تجهیزات و شناورهای تجاری و نظامی اشاره کرد. خوشبختانه اکنون عزم و توان خوبی در ساخت تجهیزات و شناورهای نظامی و تجاری در کشور به وجود آمده است که ازجمله آن‌ها می‌توان به ساخت کشتی‌های غول‌پیکر تجاری و شناورهای نظامی (ناو و ناوچه) اشاره کرد. ایران در بخش حمل‌ونقل کالا، نفت و ترانزیت دریایی، دارای ناوگان

تجاری وسیع و گسترده‌ای است که این مسئله، ایران را به ده کشور صاحب ناوگان گسترده تجاری جهان ارتقا داده است؛ اما موضوع بحث ما، قدرت نظامی دریایی است و این مهم برای کشور به دست نمی‌آید مگر با حضور ناوگان نظامی ایران در آب‌های بین‌المللی و ساخت تجهیزات و نیازمندی‌ها توسط متخصصان داخلی که خوشبختانه این موضوع با ساخت ناوچه‌های موشک‌انداز، ناوشکن، زیردریایی با تناژهای مختلف و حضور ناوگان نیروی دریایی ارتش در خلیج عدن و شمال اقیانوس هند در حال محقق شدن است.

فرمانده نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران هم در این خصوص در مصاحبه با خبرگزاری جمهوری اسلامی در سال جاری تصریح می‌کند که نیروی دریایی ارتش برای دنبال کردن دیپلماسی دفاعی و برقراری این امنیت نیاز به تجهیزات پیشرفته دارد، این تغییر ساختاری در نیروی دریایی جدید نیست و تغییر ساختاری ما استقرار در همه پهنه‌های اقیانوسی جهان با تشکیل فرماندهی‌های مستقل است که بتوانند تجهیزات و نیروی انسانی خود را مدیریت کنند تا مأموریت‌های ابلاغی را انجام دهند.

۵. تأمین امنیت خطوط مواصلاتی دریایی

امنیت دریایی مفهومی بر پایه عنصرهای چهارگانه قدرت ملی یعنی دیپلماسی، اطلاعات، نیروی نظامی و ابزارهای اقتصادی است و از تعبیر ایمنی دریایی که رویکردی محیطی و ظاهری دارد جداست (کراسکا و پدرزو^۱، ۲۰۱۳). امنیت دریایی هفت حوزه را در برمی‌گیرد: امنیت در برابر تهدید دولت‌های بیگانه، امنیت ترابری، امنیت مدیریت منابع، امنیت در برابر قاچاق، امنیت در برابر تروریسم، امنیت در برابر رخداد‌های طبیعی و امنیت اصول اقیانوس‌شناسی (سولگت^۲، ۲۰۱۳).

رئیس ستاد کل نیروهای مسلح کشور در مصاحبه با خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران در سال جاری در خصوص راهبرد نیروی دریایی در تأمین امنیت دریایی منطقه، عنوان

¹ Kraska & Pedrozo

² Sloggett

نمودند که، نیروی دریایی ارتش سال‌هاست که با اعزام ناوگروه‌هایی برای برقراری امنیت در شمال و غرب اقیانوس هند و دریایی سرخ تلاش می‌کنند و تجربیات خوبی کسب کرده‌اند.

همچنین در تاکید این موضوع، فرمانده نیروی دریایی در مراسم گرامیداشت روز جهانی دریانوردی در سال جاری عنوان کرد: بخش امنیت دریا به عهده نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران سپرده شده که امروز به‌طور هم‌زمان ۵ ناوگروه رزمی در عمق دریا در حال انجام مأموریت هستند. اولین مأموریت این ناوگروه تأمین امنیت کشتیرانی است که ۳ ناوگروه تماماً ایرانی در حال انجام مأموریت هستند.

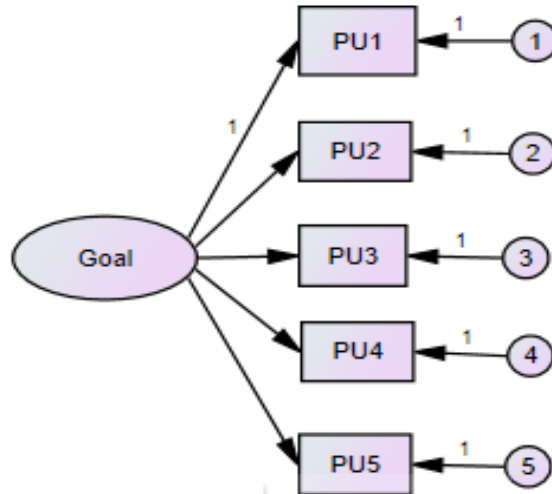
بررسی‌های انجام شده و یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که موضوع تأمین و حفظ "امنیت دریایی"^۱ از ابتدای جنگ تحمیلی در محدوده خلیج فارس و دریای عمان و پس از آن به شمال اقیانوس هند و دریای سرخ در راهبردهای دریایی کشور وجود داشته و این راهبرد از طریق نیروی‌های دریایی کشور به‌خوبی اجرایی گردیده است و نظرات فرماندهان عالی‌رتبه دریایی کشور نشان می‌دهد که نه تنها یکی از راهبردهای مهم خواهد بود بلکه در آینده هم توسعه خواهد یافت.

در ادامه تحقیق به‌منظور سنجش میزان اهمیت و تأثیر هرکدام از راهبردهای استخراج شده با روش معادلات ساختاری و از نرم‌افزار Smart PLS بهره گرفتیم. که یافته‌های آن در شمای کلی مدل و جدول ۵ به شرح زیر ارائه می‌گردد.

¹ Maritime security

نتایج معادلات ساختاری سنجش میزان اهمیت و تأثیر هر کدام از راهبردها^۱

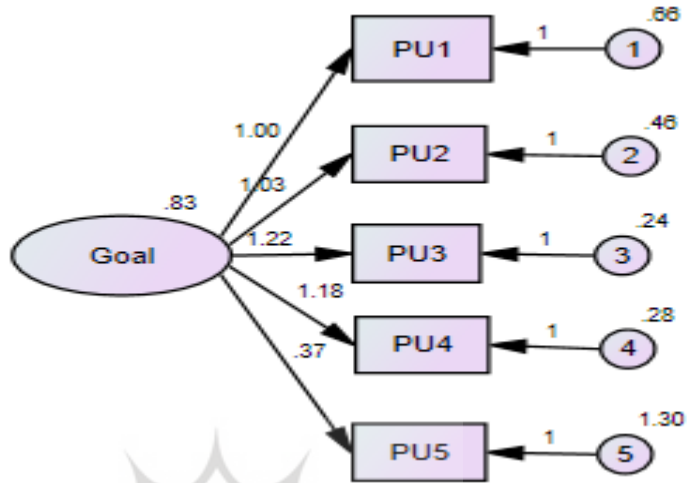

شاخص‌ها	امتیاز
قدرت بازدارندگی	۴.۹
نمایش قدرت	۴.۷
بهینه سازی و به روز رسانی تجهیزات نظامی	۴.۸
تعامل با بازیگران و نیروهای منطقه‌ای	۴.۲
تأمین امنیت خطوط مواصلاتی دریایی	۴.۸

پس از انجام محاسبات آماری در نرم افزار PLS مدل کلی برازش شده در شکل زیر رسم شده است و میزان تأثیرگذاری هر یک از عوامل کلیدی بر هدف کلی (راهبردی دریایی ایران در شمال اقیانوس هند) بر روی پیکان مربوط به آن عامل نوشته شده است. همان طور که مشخص است، عامل سوم بیشترین میزان تأثیرگذاری و عامل پنجم

^۱ pu1 تا pu5 بیانگر شاخص‌های استخراج شده نهایی خبرگان برابر جدول ۴ می‌باشند.

کمترین میزان تأثیرگذاری را دارند. همین طور متغیر خطای اندازه‌گیری برای متغیر مکنون (پنهان) هدف هم در بالای آن نمایش داده شده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

تدوین یک راهبرد مناسب برای اعتلای نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران یک امر ضروری است. شرایط ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیک خاص منطقه و توسعه مأموریتی این نیرو حراست از مرزهای آبی کشور را از سطح مرزهای آبی به عمق آب‌های بین‌المللی گسترش داده است.

وظایف راهبردی نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران با توجه به منطقه استقرار این نیرو نشان از جایگاه ویژه این ارگان دریایی در معادلات سیاسی و نظامی کشور دارد. در این راستا و در شرایطی که ایالات متحده آمریکا با استقرار ناوگان پنجم خود با بیش از ۳۰ فروند انواع کشتی نظامی در خلیج فارس و حضور بریتانیا در منطقه، توسعه نیروی دریایی ایران و تبدیل شدن آن به نیرویی راهبردی و حضور در آب‌های بین‌المللی در جهت کمرنگ نمودن حضور نامشروع قدرت‌های استعماری در منطقه ضرورت وجود یک راهبرد برای سیادت دریایی و حفاظت از مرزهای دریایی ایران اسلامی بیش‌ازپیش حس می‌شود.

بر اساس نتایج یافته‌های این تحقیق مؤلفه‌های کلان اثرگذار راهبرد دریایی جمهوری اسلامی ایران در حوزه مأموریتی شمال اقیانوس هند به ترتیب اولویت شامل: قدرت

بازدارندگی، تأمین امنیت خطوط مواصلاتی دریایی، بهینه‌سازی و به‌روزرسانی تجهیزات نظامی، نمایش قدرت و تعامل با بازیگران و نیروهای منطقه‌ای است. نتیجه این تحقیق نشان می‌دهد که تعدادی از عوامل کلیدی نتایج این تحقیق کلی و عمومی بوده و با یافته‌های تعدادی از تحقیقات انجام‌شده مطابقت دارد به‌طور نمونه عامل "قدرت بازدارندگی" که در تحقیقات نوذری (۱۴۰۱)، طحانی (۱۳۹۲) و کوچکی (۱۳۹۶) مورد تأکید قرار گرفته و تعدادی از عوامل کلیدی مانند "تعامل با بازیگران و نیروهای منطقه‌ای" صرفاً جهت منطقه شمال اقیانوس هند بوده که در تحقیق وحیدی (۱۴۰۱) هم به آن تأکید شده است.

همچنین در این تحقیق نتیجه می‌گیریم که عامل "قدرت بازدارندگی" با راهبردهای کشورهای عضو ناتو و آمریکا؛ و در عامل‌های "تأمین امنیت دریایی" با کلیه کشورها مطابقت دارد و در کل عوامل استخراج‌شده بیشترین تشابه را با راهبردهای دریایی کشور چین نشان می‌دهد.

برابر نتایج این تحقیق دو عامل کلیدی و مهم‌تر راهبرد دریایی ایران که از سال‌های گذشته به‌خوبی اعمال گردیده است یکی "قدرت بازدارندگی" و دیگری "تأمین امنیت خطوط مواصلاتی دریایی" است همان‌گونه که شرایط موجود بیانگران است، در خلیج عدن و تنگه باب‌المندب (ورودی دریای سرخ بوده که از نظر تجاری امنیت آن برای ناوگان دریایی تجاری ایران از اهمیت بسزایی برخوردار است) با حضور مستمر و مقتدرانه نیروی دریایی عملاً امنیت پایدار برقرار گردیده و فعالیت دزدان دریایی و تروریسم دریایی در این منطقه بی‌اثر شده است.

از سویی سه عامل دیگر (افزایش آمادگی و توان رزمی با بهینه‌سازی و به‌روزرسانی تجهیزات نظامی، نمایش قدرت و تعامل با بازیگران و نیروهای منطقه‌ای) کاملاً به هم وابسته بوده به‌گونه‌ای که پیش‌شرط حضور مقتدرانه در دریاهای دوردست و اقیانوس‌ها و نمایش قدرت و اقتدار دریایی مستلزم به‌روزرسانی تجهیزات نظامی دریایی است که در این خصوص هم در سال‌های اخیر اقدامات پرشتاب‌تری شروع شده است که مهم‌ترین در سال گذشته اعزام ناگروه ۷۵ نیروی دریایی به طولانی‌ترین سفر دریایی ایران (حدود ۴۴ هزار کیلومتر و عبور از ۳ اقیانوس، ۳ کانال مهم و ۸ تنگه دریایی و گذر از کنار ۵۵ کشور) بدون کمک دیگران به‌صورت خودکفا و بدون حتی یک‌بار

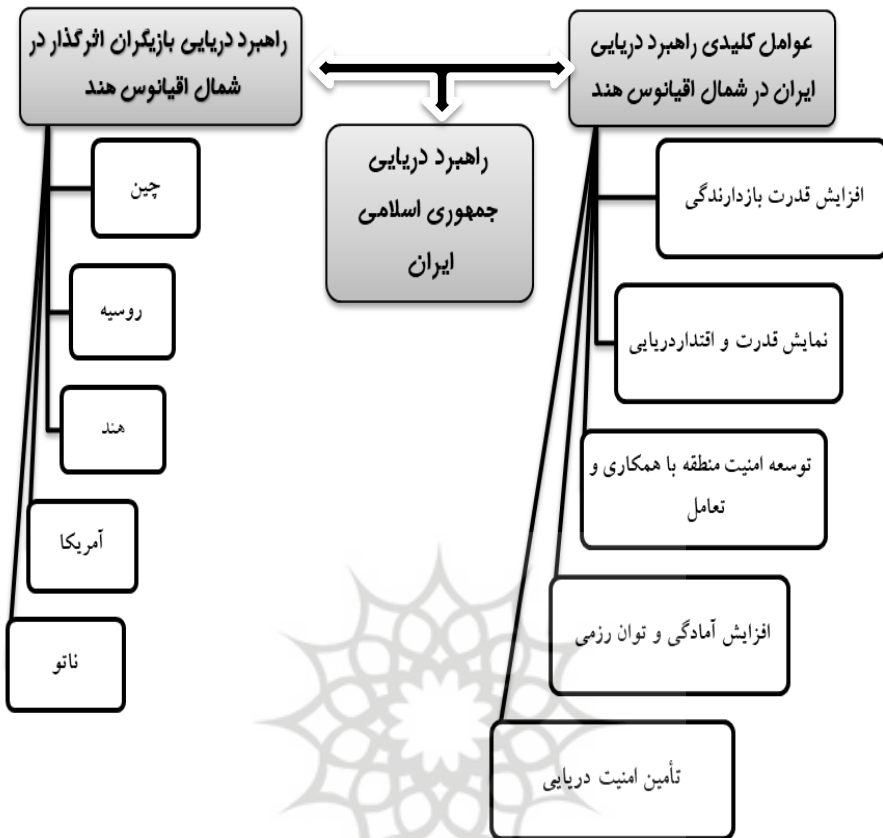

پهلویی، طی چهار ماه دریانوردی است که با به اهتزاز درآوردن پرچم جمهوری اسلامی ایران در آبهای آزاد و بین‌المللی به‌ویژه اقیانوس اطلس، موجب توسعه و افزایش قدرت دریایی ایران، کمک به امنیت بین‌المللی دریایی و تقویت همگرایی و همکاری با کشورهای دوست و متحد گردید.

پیشنهادهای:

- (۱) با توسعه مأموریت نیروی دریایی و حضور مستمر در اقیانوس‌های جهان با ساختار و تجهیزات آن متناسب با مأموریت جدید بازنگری و بروز گردد.
- (۲) به‌منظور اجرایی شدن و توسعه این راهبردها در سایر اقیانوس‌ها نیروی دریایی نیاز به حمایت و پشتیبانی تمامی ترجمان‌های دریایی کشور از این نیرو است.
- (۳) تشکیل ائتلاف دریایی با کشور منطقه (هند و پاکستان و عمان) به‌طور جداگانه به ثبات و توازن قدرت دریایی منطقه‌ای و تضعیف نیروهای فرا منطقه‌ای کمک می‌کند.
- (۴) با افزایش عمق راهبردی نیروی دریایی و توسعه منطقه مأموریتی اقدام به افزایش امنیت در تنگه مالاکا در اتصال اقیانوس هند و دریای چین نمود و با حضور مستمر و قدرتمند در این مناطق عملاً شمال اقیانوس هند (دروازه ورودی به دریای عمان و خلیج فارس) در کنترل قرار گرفته و ضمن ایجاد بازدارندگی و تأمین خطوط مواصلاتی، تهدیدات دریایی را از منطقه پیرامونی و آب‌های سرزمینی دور نمود.

انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

عوامل کلیدی راهبرد دریایی ایران در شمال اقیانوس هند (محقق، ۱۴۰۱)

فهرست منابع

- آقاجانی احمد، عسگری محمود (۱۳۸۹). قدرت افکنی هند و ملاحظه‌های امنیتی برای ج.ا. ایران. نشریه: راهبرد دفاعی، ۸ (۳۰)، ۲۷-۶۵.
- آقا محمدی، داود (۱۳۹۸). مقاله پژوهشی: شناسایی و اولویت‌بندی عوامل راهبردی مؤثر بر آمایش سرزمین از منظر امنیت ملی (مورد مطالعه: منطقه جنوب شرق ایران). مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۳ (۱۲)، ۱۰۹-۱۳۶.
- امیری، علی (۱۳۹۹). تبیین نقش نیروی دریایی در قدرت دریایی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۱۶ (۵۷)، ۱۳۸-۱۸۲.
- برزگر، کیهان، رضایی، مسعود (۱۳۹۶). آینده رقابت‌های متداخل در اقیانوس هند. فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ۱ (۴۷)، ۲۱-۱.
- پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری.

پورشاسب، عبدالعلی، دولت‌شاه، بهرو (۱۳۹۷). الگوی اقتدار دفاعی - امنیتی بر اساس گفت‌وگو میان حضرت امام خمینی (رحمه‌الله علیه). مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۲(۵)، ۳۹-۶۸.

ترابی کلاته قاضی، علی (۱۴۰۰). بیانیه گام دوم انقلاب؛ سند طرح‌ریزی راهبردی حرکت در مرحله دوم انقلاب اسلامی. مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۵(۱۷)، ۷۱-۱۰۰.

ثنائیان، خدیجه، وثوقی، سعید. (۱۴۰۱). رقابت هند و چین در حوزه اقیانوس هند. سیاست جهانی، ۱۱(۱)، ۲۳-۶۷.

چهاردلی، عباس، پدرام، عبدالرحیم، دهقان، نبی اله، علیزاده، عظیم (۱۳۹۹). الگوی آینده‌نگاری راهبردی دفاعی. مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۴(۱۴)، ۶۷-۱۰۰.

حافظ نیا، محمدرضا، زومینا، ابراهیم (۱۳۸۴). تحلیل ظرفیت‌های ژئوپلیتیک سواحل جنوب شرق ایران در راستای منافع ملی (فضای مورد غفلت). جغرافیا و توسعه، ۳(۶)، ۵-۲۰.

خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (ایرنا).

خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا).

رشید، غلامعلی، جعفری طهرانی، پیمان، سیاری، حبیب‌الله، فرشچی، علیرضا (۱۴۰۰). طراحی الگوی راهبردی ایجاد پایگاه‌های دریایی ج.ا.ایران در غرب اقیانوس هند. راهبرد دفاعی، ۱۹(۲)، ۱۳-۵۴.

سلمانی، عباسعلی (۱۳۹۹). واکاوی ابعاد و مؤلفه‌های قدرت نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران در بازدارندگی. آموزش علوم دریایی، ۷(۴)، ۷۹-۹۲.

صفر قلی، ا. محمدی، ا. نجار تبار، بیشه، م. حاج محمدی، ا. سید کریمی، س. آمارنامه دریایی ایران ۱۳۹۴، تهران: ستاد توسعه فناوری و صنایع دانش‌بنیان دریایی.

عالی پور، حسن، و بستان، مژده (۱۳۹۵). امنیت ترابری دریایی و اقدامات تأمینی دریایی. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۱۸(۶۸)، ۱۰۳-۱۳۸.

عالی پور، علیرضا، طحانی، غلامرضا (۱۳۹۷). توسعه قدرت دریایی، زیربنای اقتصاد دفاع. مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۲(۸)، ۸۳-۱۰۵.

فلاحی، احسان (۱۴۰۱). سیر تحول در راهبرد دفاعی امنیتی روسیه از ۱۹۹۱ تا ۲۰۲۱ بر اساس الگوهای راهبردی در مدل SWOT. مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۶(۲۱)، ۱۶۱-۱۹۰.

کوچکی، سجاد، محبی، افشار، سبزی، حسین (۱۳۹۶). راهبردهای قدرت برتر دفاعی منطقه در حوزه نظامی بر اساس سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ شمسی. مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۵ (۷۰)، ۵۳-۷۴.

میررضائی، سید سعید، گودرزی، غلامرضا، طهماسبی، رضا (۱۴۰۰). بررسی عوامل اثرگذار و اثرپذیر در تصمیمات راهبردی متأثر از افکار عمومی. مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۵ (۱۸)، ۲۶۳-۲۸۰.

نوذری، فضل‌الله (۱۳۹۶). تأثیر عوامل ژئوپلیتیک طبیعی و انسانی کشورهای حوزه دریای عمان بر تدوین راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران. مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۵ (۶۷)، ۳۴۹-۳۷۴.

نوذری، فضل‌الله (۱۳۹۹). مقاله پژوهشی: تأثیر عوامل ژئوپلیتیک (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی) سواحل مکران در حوزه دریای عمان بر تدوین راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران. مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱۸ (۸۱)، ۲۶۳-۲۸۶.

نوذری، فضل‌الله، نصیری، احسان (۱۴۰۱). نقش عوامل محیطی سواحل مکران در ارتقاء بازدارندگی دفاعی جمهوری اسلامی ایران. آموزش علوم دریایی، ۹ (۱)، ۱۵۶-۱۶۸.
وحیدی، احمد، قادر پناه، فریبرز، سلیمان پور، هادی، حکیمی، خرداد. (۱۴۰۱). ارائه الگوی همگرایی امنیت دریایی شمال اقیانوس هند با تأکید بر حوزه‌های نظامی و اقتصادی. مطالعات دفاعی استراتژیک، ۲۰ (۸۸)، ۱۹۱-۲۱۴.

Wirtz, J. J. (2022). Imagining maritime conflict in the Indo-Pacific: can analogies substitute for strategy? *Defense & Security Analysis*, 1-20.

<https://www.mashreghnews.ir>

Kristiyanti, M. Kom, S. & Fauziningrum, E. (2022). MANAGING INDONESIA TO BECOME THE WORLD MARITIME AXIS. *JURNAL SAINS DAN TEKNOLOGI MARITIM*, 21(2), 111-116.

North Atlantic Treaty Orgainzati . (2011, March 18). Retrieved January 1, 2017, from Alliance Maritime Strategy: http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_75615.htm#top

A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower. (2015, March). Retrieved January 4, 2017, from America's Navy: <http://www.navy.mil/local/maritime/>

Full Text: China's Military Strategy. (2015, May 26). Retrieved January 1, 2017, from Minstry of National Defence the people republic of china: http://eng.mod.gov.cn/Press/2015-05/26/content_4586805.htm

Russian Federation Marine Doctrine. (2015, July 26). Retrieved January 2, 2017, from President of Russia: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/50060>

- Combined Maritime Forces. (2017, January 4). Retrieved January 4, 2017, from Combined Maritime Forces: <https://combinedmaritimeforces.com/about/>
- Horrell, S. Nordenman, M. & Slocombe, W. S. (2016). *Updating NATO Maritime Strategy*. Oslo: Atlantic Council.
- Horrell, S. Nordenman, M. & Slocombe, W. S. (2016). *Updating NATO Maritime Strategy*. Oslo: Atlantic Council.
- Kraska, J. & Pedrozo, R. (2013). *International Maritime Security Law*. Leiden and Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- Rice, Jennifer and Robb, Erik, "China Maritime Report No. 13: The Origins of "Near Seas Defense and Far Seas Protection"" (2021). CMSI China Maritime Reports. 13, 1
- Kraska, James. (2008). Developing Piracy Policy for the National Strategy for Maritime Security. In H. N. Myron, W. Rüdiger, & L. Ronán, *Legal Challenges in Maritime Security* (pp. 329-440). Leiden and Boston: Martinus Nijhoff.
- Childs, N. (2021). <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2021/01/us-maritime-strategy>.
- Sloggett, D. (2013). *The Anarchic Sea: Maritime security in the twenty-first century*. Hurst publisher.
- Grare, F., & Samaan, J. L. (2022). The Advent of China's Indian Ocean Strategy. In *The Indian Ocean as a New Political and Security Region* (pp. 15-41). Cham: Springer International Publishing.
- Zhang, J., & Wang, C. (2023). Zonal current structure of the Indian Ocean in CMIP6 models. *Deep Sea Research Part II: Topical Studies in Oceanography*, 105260.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی